

Heategevuse majanduslik väärtus, mõju ja väärtustamine

Risto Kaarna (RiTo 24), Praxise majanduspoliitika analüütik

Eestis tehtavast heategevusest teame liiga vähe, et sellest tervikpilti luua. Rahvusvahelises võrdluses on siinne heategevus mahu poolest tagasihoidlik.

Selgus ja teadmised heategevusest on mitmel põhjusel olulised. Esiteks viitab heategevus demokraatliku ja moodsa ühiskonna arengule, mille märksõnad on usaldus, turvalisus, hooliv ja mõistlik käitumine. Teiseks on heategevus mahukas ja märkimisväärse majandusliku väärtusega. Kolmandaks on heategevuse hindamine ja analüüs puudulikud või pole parimal juhul järjepidevad. Neljandaks tähendavad heategevust toetavad riigipoolsed majanduslikud soodustused riigi kaudset toetust nii vabaühendustele kui ka kodanikele ja ettevõtetele. See näitab, kui vajalikuks peab avalik sektor ühendusi, nende tegevust ja elujõulisust ning seega kaudselt nimetatud arengut.

Täpsuse huvides käsitleme siinkohal heategevusena vabatahtlikku tööd ja annetamist. Selle käsitluse kondikava annavad kaks hiljuti Praxise tehtud uuringut (Kaarna, Noor 2011; Mänd *et al* 2011), millest esimeses käsitleti vabatahtliku töö majandusliku ja laiemat ühiskondliku väärtuse hindamise metoodikat ning teises tehti põhjalik ülevaade annetamisest nii Eestis kui ka mujal.

Artikkel käsitleb heategevuse hinnangulist majanduslikku väärtust, teiseks selle võimalikku laiemat mõju ühiskonnale ja ühiskonna arengule ning kolmandaks heategevuse – väärtustamist. Sealjuures osundatakse erinevate osaliste võimalustele heategevust soodustada ja väärtustada.

Heategevuse majanduslik väärtus

Heategevuse majandusliku mõõtmise tähtsust põhjendatakse mitmeti. Tegemist on olulise ressursiga, seetõttu on heategevuse efektiivseks juhtimiseks tähtis teada ressursi suurust ja iseloomu. Teisalt avaneb võimalus tekitada sellele ressursile suurem nähtavus näiteks statistika parema kogumisega. Nii saab seda täiendavalt väärtustada ja tunnustada.

Vabatahtliku töö ja annetamise majandusliku väärtuse hindamiseks Eestis kasutatakse erinevat metoodikat ja ka erinevaid andmestikke, seetõttu on neid artiklis käsitletud eraldi. Vabatahtliku töö hinnang tugineb peamiselt statistikaameti ajakasutuse uuringu (Statistikaamet 2011) andmetele ning annetamise hinnang maksu- ja tolliameti andmetele.

Vabatahtliku töö väärtuse hindamisel tuleb alustada sellest, et pole olemas üht laialt kasutatud leidnud metoodikat. Töö väärtus üldiselt on mõõdetav loodud majandusliku lisandväärtusega. Lihtsustatult koosneb majanduslik lisandväärtus töötaja töötasust ja ettevõtte tulust. Kuid töö jaoks, mis on tasustamata, tuleb teha eeldus võimaliku lisandväärtuse kohta. Kasutusel on mitu võimalikku eeldust. Kõige lihtsam on miinimumpalga eeldus, mille kohaselt tasustamata tööga loodud lisandväärtus võrdsustatakse seadusega paika pandud miinimumpalgaga. Samas on selge, et teatud töö on

suurema väärtusega, mistõttu kasutatakse ka keskmise palga eeldust. Täiendavalt on võimalik vaadata, missugust tööd vabatahtlikud täpsemalt teevad. Näiteks on seda võimalik teha töö ametiala täpsusega. Selliselt keskmise palga põhjal saadud hinnangut kohandades saab võrdsustada tehtud tasustamata tööga loodud lisandväärtuse samal ametialal teenitava keskmise palgaga. Sellist eeldust nimetatakse sektori palga meetodiks.

Tasustamata regulaarset (rohkem kui kord aastas) vabatahtlikku tööd tegi aastatel 2009–2010 4,5 protsenti Eesti elanikkonnast, kes on vanemad kui kümme aastat. Nende inimeste hulk on ligikaudu 54 000. Vabatahtlikest 48 protsenti on mehed, 52 protsenti naised. Üldpopulatsioonis on mehi 45,4 protsenti ja naisi vastavalt 54,6 protsenti, seega teevad mehed suhteliselt rohkem vabatahtlikku tööd. Tasub silmas pidada, et erinevused on väikesed.

Vabatahtlikud on rahvuse järgi peamiselt eestlased, täpsemalt 92,6 protsenti vabatahtlikest, samas üldpopulatsioonis on eestlaste osakaal vaid 68,8 protsenti. Seega vähemusrahvuste esindajad pigem vabatahtliku tööga ei tegele. Tulemus on kooskõlas teiste riikide kogemusega, kus vähemusrahvused panustavad harilikult vabatahtliku töö vormis vähem.

Vanuse järgi on keskmisest aktiivsemad vabatahtlikud noored vanuses 15–24 ja keskealised kuni pensionieelikud. Pensioniealised on vähem aktiivsed, mis on ka mõistetu, sest pensioniealiste rühma kuulub suur osa kõrges eas inimesi, kelle töövõime on piiratud. Mõnes riigis on pensionärid üsna aktiivsed vabatahtlikud, sest neil on rohkem vaba aega kui töötavatel inimestel. Kõrgharitud tegelevad vabatahtliku tööga suhteliselt palju. Tulemus on kooskõlas rahvusvahelise kogemusega, sest kõrgharitud inimesed on ühiskonna aktiivsemad liikmed.

Kes kui palju panustab

Kui tehtud vabatahtlik töö summeerida, saadakse selle ajaline väärtus. Ühes kuus tegid regulaarsed vabatahtlikud kokku 1,09 miljonit tundi vabatahtlikku tööd, aastas vastavalt 13 miljonit tundi. Keskmiselt ühe vabatahtliku kohta teeb see 20,2 tundi kuus. Kui tulemus üldistada kogu elanikkonnale, on see keskmiselt 0,91 tundi kuus ühe Eesti elaniku kohta. Kokku tehti Eestis 2010. aastal tasustatud tööd ligikaudu 800 miljonit tundi, sellele lisandub vabatahtlikuna tehtud töötundide osakaal, milleks on 1,6 protsenti kõikidest töötundidest.

Üks levinud viis, kuidas vabatahtlikke täiendavalt eristada, on nende jagamine organiseeritud ja organiseerimata vabatahtlikeks. Esimeste puhul oli nende panus koordineeritud mõne organisatsiooni poolt, teiste puhul mitte. Organiseeritud vabatahtlike osakaal kõigist vabatahtlikest on 35,8 protsenti.

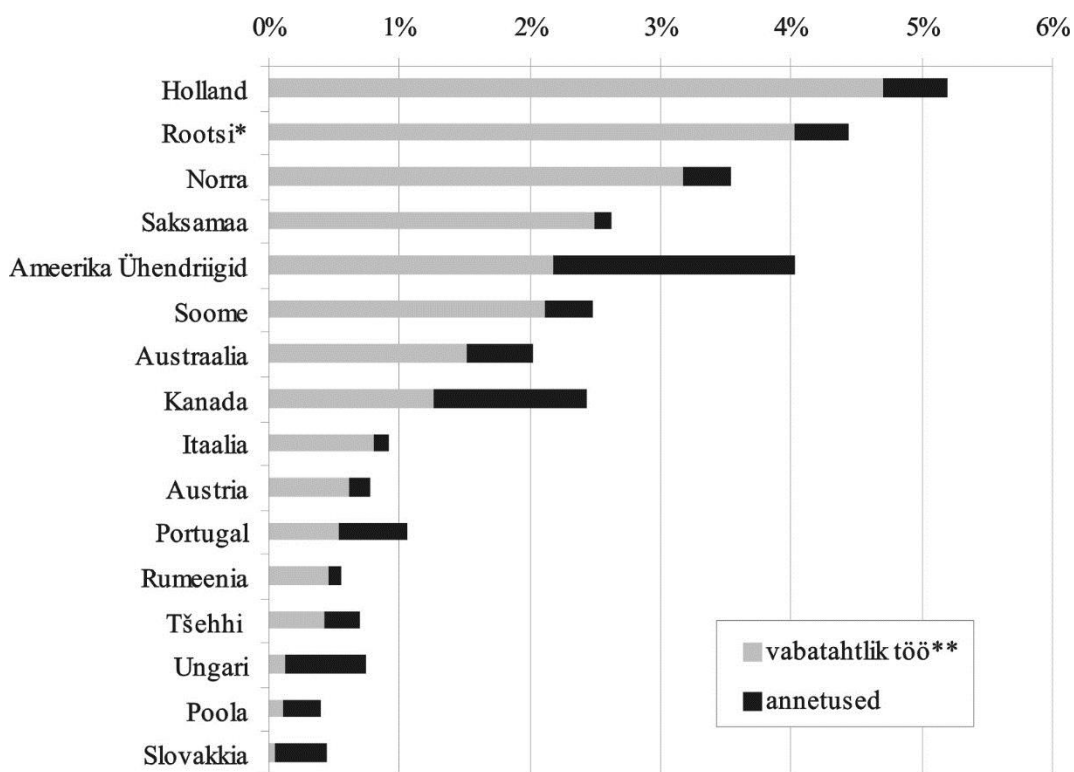
Regulaarse vabatahtliku töö väärtus miinimumpalga meetodil on 0,2 protsenti sisemajanduse kogutoodangust (SKT). Tegemist on lihtsaima hinnanguga vabatahtliku töö majanduslikule väärtusele. Koos ühekordsete vabatahtlikega ja teadvustamata vabatahtliku tööga on nimetatud väärtus 0,33 protsenti SKT-st.

Keskmise palga meetodil on vastav näitaja 0,56 protsenti SKT-st. Tegemist on rahvusvaheliselt enim kasutatava meetodiga vabatahtliku tegevuse väärtuse hindamisel. Koos ühekordsete vabatahtlikega ning teadvustamata vabatahtliku tööga on nimetatud väärtus 0,91 protsenti SKT-st.

Vabatahtliku töö väärtus sektori palga meetodil oli 2010. aastal 0,33 protsenti SKT-st. Käsitletud hinnangutest on sel puhul tegemist kõige täpsema hinnanguga vabatahtliku tegevuse majanduslikule väärtusele. Koos ühekordsete vabatahtlikega ja teadvustamata vabatahtliku tööga on nimetatud väärtus 0,54 protsenti SKT-st.

Annetamise majandusliku väärtuse hindamine on vabatahtliku töö väärtuse hindamisest selles mõttes lihtsam, et pole tarvis teha eeldust selle hüpoteetilise väärtuse kohta. Kui annetus on rahaline, loetakse annetuse suuruseks selle raha hulk, kui annetatakse mitterahaline vara, loetakse annetuse väärtuseks selle turuhind. Eesti maksu- ja tolliameti andmete kohaselt deklareerisid organisatsioonid annetusi ja kingitusi aastail 2008–2009 keskmiselt 22 miljoni euro väärtuses, mis on ligikaudu 0,16 protsenti SKT-st. Annetajate osakaal oli 2009. aastal ligikaudu 5,4 protsenti elanikkonnast.

Viimane laiapõhjalisem uuring (joonis 1), mille käigus tehti vabatahtliku töö ja annetamise kohta rahvusvaheline võrdlus, näitab, et praeguse seisu järgi on annetamine ja vabatahtlik töö Eestis suhteliselt väikesemahulised. Arenenud lääneriigid panustavad heategevusse vabatahtliku töö vormis 1–4 protsenti ning annetustena täiendavalt kuni 2 protsenti SKT-st. Heategevuse maht Eestis on võrreldav Tšehhi ja Rumeenia heategevuse mahtudega. Täiendavalt tuleb arvestada sellega, et välja toodud rahvusvaheline võrdlusbaas on ligi 10 aastat vana.

*Andmed vabatahtliku töö/annetuste kohta religioossetele organisatsioonidele ei ole kättesaadavad.

** Vabatahtliku tegevuse suhe SKT-sse on kohandatud selliselt, et see arvestaks teadvustamata vabatahtliku töö väärtusega.

Märkus: Baasaasta varieerub riigiti.

ALLIKAS: Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project. –
<http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=3&tri=8>

Heategevuse ühiskondlik mõju

Heategevuse ühiskondlike mõjude käsitlemise ja hindamise eesmärk on parandada arusaama selle väärtusest ning pakkuda argumentatsioonimaterjali poliitika kujundamiseks ja valdkonna edendamiseks. Heategevuse ühiskondlikku mõju saab vaadelda peamiselt kolmel tasandil: ühiskonna (nii riigi kui ka kogukonna), vabatahtliku või annetaja (nii organisatsiooni kui ka indiviidi) ja kasusaaja tasandil (GHK 2010).

Vabatahtlikud ja annetajad panustavad oma tegevusega tihti ühiskonna poolt heaks kiidetud majanduslike ja sotsiaalsete eesmärkide täitmisel. Nendeks eesmärkideks võivad olla sotsiaalne sidusus, sotsiaalne kaasatus, lõimumine jms. Mitmest riigist on tõendeid, et heategevus aitab nimetatud eesmärkide täitmisele kaasa. Samuti on leitud, et heategevus võib edendada kohalikku ja regionaalarengut.

Sissetulekute suurenev ebavõrdsus ja tööturu võimalused, üleilmastumine, muutused eetikas ja kultuuripärandis ning kasvav eraldatus seavad kahtluse alla nüüdisühiskondade sotsiaalse sidususe. Kolmas sektor lubab suuremat sidusust, luues sotsiaalsed normid altruismile, usaldusele ja teineteisega arvestamisele. Täiendavalt on paljud argumenteerinud, et usaldus ehk sotsiaalne kapital, mis on loodud vabatahtliku tegevuse kaudu, edendab majanduskasvu ja tehnoloogilist arengut sellega, et vähendab majanduslikke tehingukulusid.

Siiski on kausaalsus heategevuse ning ühiskondliku mõju väljundite (sotsiaalne sidusus, kodanikuaktiivsus, usaldus, koostöö jms) vahel valdkonna kirjandusest lähtudes lahtine. Esiteks võib vaadelda lähemalt heategevuse mõju sotsiaalsele sidususele Kanada näitel (Woolley 1998). Ühe olulise tulemusena leiti uuringus, et igasugune seos sotsiaalse sidususe ja heategevuse vahel kehtib ainult uuritava ühiskonna kohta ehk teisisõnu ei ületa kultuuripiire. Samuti leiti, et need seosed sõltuvad mitmetest teguritest, näiteks sotsiaaldemograafilisest taustast (inimese sugu, vanus, abielustaatus jms), kultuuri eripäradest ning ka sellest, millistes organisatsioonides inimestele meeldib osaleda.

Usalduse ja heategevuse vahelised seosed on samuti lahtised (Bekkers 2006). Põhjaliku uurimistöö käigus leiti Hollandi näitel, et usaldus on üle aja palju stabiilsem kui heategevus, mis viitab vaid nõrgale seosele kahe näitaja vahel. Selleks vaadeldi erinevaid näitajaid aastail 2002–2006 ning uuriti nende vahelisi seoseid. Tavateadmise järgi muudab heategevus inimesed usaldavamaks, kuid uuringu järeldus oli, et need, kes vähem usaldavad, lõpetavad heategevuse kiiremini ära.

Selged seosed puuduvad

Usaldusega on tihedalt seotud sotsiaalse kapitali mõiste. Seoseid vabatahtliku tegevuse ja sotsiaalse kapitali ning kodanikuaktiivsuse vahel on uuritud ühes Ameerika Ühendriikide osariigis (Vermontis) (Isham *et al* 2004). Kasutades unikaalset andmekogumit, uuriti tegureid, mis mõjutavad vabatahtliku tegevuse ja sotsiaalse kapitali ning kodanikuaktiivsuse seoseid. Tulemuseks on, et vabatahtlik tegevus mõjutab positiivselt sotsiaalse kapitali hulka ja kodanikuaktiivsust juhul, kui vabatahtlikuna töötatakse religioosses või sotsiaalteenuste organisatsioonis. Sarnane mõju on, kui vabatahtlikku tegevust laiendatakse või kui tegemist on naissoost isikuga, kellel on kõrgharidus ning kelle pere koosneb kahest vanemast.

Uuringu käigus tõdetakse, et need seosed on nõrgad, ning sotsiaalse kapitali suurendamiseks ja kodanikuaktiivsuse tõstmiseks on tõhusamaid meetodeid kui heategevuse soodustamine. Teistpidi kinnitavad mitmed uuringud, et positiivsed seosed heategevuse ja sotsiaalse kapitali vahel on siiski olemas (Mayer 2003). Nii argumenteeritakse Lõuna–Austraalia näitel, et heategevus tõstab suurema sotsiaalse kapitali kaudu elukvaliteeti ja elanike haridustaset, vähendab suremust ja kuritegevust ning aitab kaasa majanduskasvule. Samas on see argumentatsioon pigem teoreetiline, tuginedes peamiselt varasematele töödele teistes piirkondades, mitte mõõtmistele Lõuna–Austraalias.

Selle kõige põhjal võib järeldada, et seosed heategevuse ja sotsiaalse väärtuse väljundite vahel on ebaselged nii teoreetiliselt kui ka empiiriliselt. Põhjusena võib kokkuvõttes nimetada kultuuri ja sotsiaaldemograafilisi eripärasid. Kuivõrd need eripärad eksisteerivad, ei saa kusagil tugineda ainult teiste riikide kogemusele. Seetõttu kuigi heategevusega kaasnevad võimalikud positiivsed mõjud ja tagajärjed on igal juhul tervitatavad, peame nende paremaks mõistmiseks ja juhtimiseks nii seoseid kui ka võimalusi nende seoste hindamiseks lähemalt uurima just Eestis.

Praegused andmestikud ei anna meile heategevuse ühiskondliku mõju hindamiseks piisavat sisendit. Omaette küsimus on, kas riigi tasandil on üldse mõistlik heategevuse ühiskondlikku väärtust hinnata. Võib-olla oleks tulemuslikum hinnata seda organisatsioonide tasandil. Selle hõlbustamiseks tuleks välja töötada hindamismetoodika mudelid, mida on võimalik eri valdkondades tegutsevatel ühendustel kasutada. Eeskujuna tasuks vaadata Hollandis arendatud Well Venture Monitori (<http://www.wellventuremonitor.nl/Background.aspx?Num=1>).

Üldiselt saab organisatsiooni tasandil ühiskondliku väärtuse hindamiseks vajalikud andmed intervjuerides või korraldades fookusgrupe organisatsiooni liikmete ja nende sihtrühmade seas, kellele nende tegevus on suunatud. Vastused oskuslikult sõnastatud küsimustele

peaksid andma piisavalt infot, et luua narratiiv ja võimalikud põhjuslikud seosed heategevuse ja erinevate ühiskondliku mõju väljundite vahel. Samal ajal eksisteerivad teatud asjakohased strateegilised indikaatorid, mida tuleks pikemat aega ja regulaarselt monitoorida. Seni on teadmisi kogutud pigem ühekordsete ettevõtmistena, kuid tähtsad on just regulaarsus ja järjepidevus, sest vaid selliselt saab täpsemalt hinnata heategevuse iseloomu, dünaamikat, põhjuslikke seoseid heategevuse ja ühiskondliku mõju väljundite vahel ning ka heategevuse ühiskondlikku mõju tervikuna.

Heategevuse väärtustamine Eestis

Viimane Eesti kodanikuühiskonna arengukava (Siseministeerium 2011) seab muu hulgas heategevust puudutavaks eesmärgiks selle, et annetused on regulaarsed, läbimõeldud ja suurenevas mahus ning et vabatahtlik tegevus on ühiskonnas soodustatud, tunnustatud ja väärtustatud.

Praxise ja TNS Emori tehtud uuring vabatahtlikust tööst (Praxis, TNS Emor 2009) toob välja mitmed seaduspärasused, mis puudutavad vabatahtliku töö väärtustamist erinevate osalejate poolt. Selles uuringus loodud tüpoloogia järgi jagunevad vabatahtlikud kaheks. Esimest tüüpi vabatahtlikke saab iseloomustada järgmiselt: väheaktiivne, konkreetsel tegevusel või sotsiaalsel võrgustikul põhinev vabatahtlik. Teist tüüpi vabatahtlikud on aktiivsed, löövad kaasa projektides ja on orienteeritud uute kogemuste saamisele. Kolmandat tüüpi inimesed ei osale vabatahtlikes tegevustes.

Esimest tüüpi vabatahtlikud suhtuvad vabatahtlikku tegevusse väga soosivalt: peaaegu kõik selle rühma vabatahtlikud leiavad, et see on vajalik ühiskonna ja inimese jaoks ning et vabatahtlik tegevus on Eestis hea mainega ja inimesed väärtustavad seda. Samal ajal ollakse kriitilised riigi suhtes: ainult 38 protsenti selle tüübi esindajatest leiab, et riik väärtustab vabatahtlikku tegevust. Veel vähem on neid, kelle arvates on vabatahtlik tegevus õigusaktidega piisavalt reguleeritud ja soodustatud. Ka võiks olla suurem tugistruktuuride (näiteks koolituskeskused või muud tugiüksused) toetus.

Noorim vanuserühm (15–24 aastat) on vabatahtliku tegevuse suhtes positiivsema hoiakuga kui vanemad, nõustudes palju rohkem eeltoodud hoiakutega. Vanemaealised (65 aastat ja vanemad) jäävad paljudes aspektides teistest vanuserühmadest enam vastuse võlgu, kuid usuvad siiski, et vabatahtlik tegevus on ühiskonnas hea mainega ja vajalik nii inimeste kui ka ühiskonna üldiseks arenguks. Ka keskealised suhtuvad vabatahtlikku tegevusse soosivalt, kuid leiavad, et tööandjad võiksid seda rohkem väärtustada.

Meeste ja naiste hoiakutes erisusi ei avaldu. Suured erinevused ilmnevad aga tulenevalt vabatahtlike rahvusest – nimelt on eestlased vabatahtliku tegevuse suhtes palju soosivamad kui teistest rahvusest inimesed. Näiteks usuvad eestlased muulastest enam, et vabatahtlik tegevus on üha kasvav trend ning et see on vajalik ja ühiskonnas hea mainega. Muust rahvusest selle rühma vabatahtlikest ei osanud nendes küsimustes paljud seisukohta võtta.

Kes mida tähtsaks peab

Esimest tüüpi ehk vähem aktiivsete vabatahtlike kohta võib eri ühiskonnagruppide rakendamise kohta öelda järgmist. Väiksema sissetulekuga inimestel ja lihttöölistel on oluline tunda ennast vajalikuna. Tõenäoliselt ei paku aga töö piisavalt võimalusi neid huvitavaks vabatahtlikuks tegevuseks. Nooremaid (15–34-aastaseid) ja keskkharidusega vabatahtlikke huvitavad eelkõige võimalused saada uusi teadmisi ja kogemusi ning tõsta tööturul enda konkurentsivõimet, mistõttu on oluline pakkuda neile õpiprotsessi – juhendada ja koolitada ning anda panuse kohta tagasisidet. Vanemaid inimesi (50–64-aastaseid) huvitab eelkõige võimalus teisi aidata, seetõttu saab neid rakendada näiteks sotsiaalvaldkonnas. 35–49-aastaste arvates ei väärtusta tööandjad vabatahtlikku tegevust piisavalt, seega oleks vaja tõsta nii vabatahtliku tegevuse ja erialase kogemuse väärtust kui ka luua võimalusi tööpäeva asendamiseks vabatahtliku tegevusega. Et mitte-eestlased on vähe kursis vabatahtliku tegevuse võimalustega, tasub kommunikatsiooni planeerimisel neile eraldi tähelepanu pöörata.

Nii nagu esimese vabatahtlike tüübi puhul, leiavad peaaegu kõik teise tüübi vabatahtlikud, et vabatahtlik tegevus on üldiselt vajalik nii inimestele kui ka ühiskonnale, samuti usutakse, et see on ühiskonnas hea mainega ja üha kasvav trend. Esimese tüübiga võrreldes on nad aga riigi tegevuse suhtes vähem kriitilised. Ka tugistruktuuride olemasolu suhtes on teise tüübi vabatahtlike arvamus positiivsem. See tähendab, et nende hulgas on rohkem neid, kelle arvates on praegune vabatahtlik tegevus tugistruktuuridega piisavalt toetatud. Võib eeldada, et teist tüüpi vabatahtlike kokkupuude organisatsioonide ja valdkonnaga on tihedam, nad on valdkonna arengutest paremini informeeritud ning seega on nende hinnang positiivsem. Statistiliselt olulisi erisusi sotsiaaldemograafilises taustas ei saa siinkohal samuti välja tuua, ka teine vabatahtlike tüüp on oma hoiakutelt võrdlemisi ühtne.

Samuti usub enamik mittevabatahtlikest, et vabatahtlik tegevus on vajalik nii inimesele kui ka ühiskonnale, kuid nende osatähtsus on vabatahtlikega võrreldes väiksem. Sama tendents ilmneb peaaegu kõigis muudes küsitluses vaadeldud vabatahtliku tegevuse maine aspektides, välja arvatud vabatahtliku tegevuse väärtustamine riigi poolt. Viimast aspekti on nii vabatahtlikud kui ka mittevabatahtlikud hinnanud suhteliselt madalalt – ainult 38 protsenti nõustub täiesti või pigem selle väitega. Umbes pooled vastajad, sealhulgas nii vabatahtlikud kui ka mittevabatahtlikud, leiavad, et vabatahtlikku tegevust väärtustavad muud osapooled: avaliku arvamuse liidrid ja tööandjad. Märksa enam on aga neid, kelle arvates väärtustavad teised inimesed vabatahtlikku tegevust. Ka siinkohal on mittevabatahtlike hulgas neid vastajaid vähem, kuid mitte nii olulisel määral. Sarnaselt vabatahtlikega leiavad vähesed mittevabatahtlikud, et vabatahtlik tegevus on õigusaktidega piisavalt reguleeritud ning et tugistruktuurid, näiteks koolitus- ja tugikeskused, toetavad seda küllaldaselt.

Kellest võtta eeskuju

Tulemustele tuginevalt soovib eespool nimetatud uuring riigi tasandil töötada vabatahtliku tegevuse arendamisega süsteemsemalt, avalikustada valdkonnaga seotud edusamme ja arenguid, näiteks tunnustada regulaarselt avalikkuses vabatahtlikke ja nende tegusid. Heaks

algatuseks on ka antud uuringu tulemuste jagamine kõikide ühenduste ja avaliku sektori asutustega, et edaspidi oleks ühtlustatud arusaam vabatahtlikkusest, kasutatavast terminoloogiast ning takistustest vabatahtlikkuse kiiremas arengus. Samuti on tulemuslik siduda vabatahtlik tegevus ühiskonnas aktuaalsete ja oluliste teemadega, mis täidab peale vabatahtliku tegevuse arengu ka muid eesmärgi, näiteks töötute rakendamist.

Kui vabatahtliku töö väärtustamise kohta on Eestis tehtud mõni uuring, siis annetamise kohta pilt nii selge pole. Kuigi annetamist ei toimuks annetajate ja annetuste vajajateta, on annetamise tuleviku seisukohalt kõige tähtsam annetamise maine väärtustamine ning selle kujundamine meie käitumis- ja mõtlemiskultuuri osaks. Annetamine toimib, kui ettevõtted, kodanikud ja avalik sektor näevad selles võimalust anda oma panus ühiskonna parandamisse ja elukvaliteedi tõstmisse.

Maailmas on riike, kellelt võtta eeskju. Näiteks Kanadas, Suurbritannias ja Uus-Meremaal on ammu mõistetud, et annetamine eeldab kollektiivset tegutsemist, mis areneb ja paraneb, kui kõik tegutsevad koos, sest ainult ühe osapoole katsed ei ole piisavad. Kui avalik sektor (seadusandja ja täitevvõim), ühendused (annetuste kogujad, kasutajad ja aruandjad) ning annetajad (nii üksikisikud kui ka ettevõtted) usuvad, et annetamine on võimalus arendada ühiskonda ja selle kaudu ka oma heaolu ning kujutab endast tähtsat ja ühiskonna küpsust näitavat tegevust, siis oleme mitu sammu lähemal arenenud heaoluühiskonnale ja teistest Kesk- ja Ida-Euroopa riikidest kodanikuühiskonna arengus ees.

Annetamist aitavad väärtustada järjepidev kommunikatsioon, heade lugude rääkimine, annetuskeskkonnad ning rahaliste vahendite eraldamine annetamise edendamiseks. 2008. aastal alanud ülemaailmne finantskriis jättis oma jälje inimeste suhtumisse, sealhulgas nende suhtumisse ühendustesse. Kriisijärgne aeg muudab inimesed valivamaks, sundides rohkem mõtlema, kellele annetada. Inimesed eelistavad lihtsaid ja arusaadavaid asju, hoidudes arusaamatutest ühendustest. Annetajad valivad ühenduse mitte ainult selle eesmärgi ja saavutuste, vaid ka haldus- ja valitsemissuutlikkuse järgi. Inimesed ei toeta enam iga toredat või kurvaks tegevat algatust ega tee mõtlemata nende heaks vabatahtlikku tööd, vaid otsivad ja soovivad läbipaistvaid, arusaadavaid, legitiimseid ning oma tegevusest ja rahast aru anda suutvaid ühendusi, kelle tegevusel on nähtav ja positiivne mõju (Flatters, Willmott 2009).

Poliitikasoovitused

1. Rahvusvahelise Tööjõu Organisatsiooni (ILO) soovitusel tuleks Eesti tööjõu-uuringusse lisada vabatahtliku töö moodul, mis põhineks ILO väljatöötatud küsimustikul.
2. Järjepidevalt uurida ja hinnata heategevusega seotud hoiakuid ja väärtusi ning selle sotsiaalse mõju väljundeid, lõimides hindamise leibkonna uuringutesse ja *omnibus*-küsitlustesse.
3. Toetada kodanikuühenduste püüdlusi oma tegevuse sotsiaalse mõju hindamiseks.

4. Koostada annetamise edendamise programm olemasolevatele vabäühendustele, kes viivad ellu tööühma seatud ülesandeid, teavitavad annetamisest, korraldavad üritusi, tunnustavad annetajaid, annavad välja annetamise almanahhi, korraldavad koolitusi ja valmistavad ette annetamise uuringuid.

5. Teha annetamise statistika ja andmed täies mahus kättesaadavaks.

6. Koostada annetamise hea tava, et annetuste kogujate (ühenduste) tegevus – annetuste kogumine, kasutamine ja aruandlus – oleks eetiline, aus ja läbipaistev ning omakasupüüdmatu.

7. Leppida kokku, millistele ühendustele tehtavad annetused võivad saada maksusoodustusi.

8. Kaaluda ettevõtete annetuste maksuvabastuse määra tõstmist ja eraisikute annetuste maksutagastuse suurendamist.

Artikli autor usub, et nende ja muude käsitletud uuringutes toodud soovitude rakendamine aitab heategevust väärtustada. Teades heategevuse ulatust ja iseloomu, saab sellele suuremat tähelepanu pöörata, seda efektiivsemalt juhtida, poliitikakujundust parandada ning kokkuvõttes suuremat ühiskondlikku väärtust luua. Joonis 1. Vabatahtliku töö ja annetuste majanduslik väärtus suhtena SKT-sse valitud riikides, keskmine aastatel 1995–2002

Kasutatud kirjandus

Bekkers, R. (2006). Trust and Volunteering: Selection or Causation? Evidence from a Four Year Panel Study. Amsterdam: VU University Amsterdam. – <http://www.fss.uu.nl/soc/homes/bekkers/trustandvolunteering.pdf>

Flatters, P., Willmott, M. (2009). Understanding the Post-Recession Consumer. Harvard Business Review, July–August, pp 106–112. Eesti keeles: Kuidas mõista masu-järgset tarbijat. – Director, 2009, september.

GHK (2010). Volunteering in the EU. Final Report. Brussels: Educational, Audiovisual & Culture Executive Agency (EAC-EA), Directorate General Education and Culture (DG EAC).

Isham, J., Kolodinsky, J., Kimberly, G. (2004). Effects of Volunteering for Nonprofit Organizations on Social Capital Formation: Evidence from a Statewide Survey. Middlebury: Middlebury College Economics Discussion Paper no 03–05r.

Kaarna, R., Noor, K. (2011). Ülevaade vabatahtliku töö majandusliku ja sotsiaalse väärtuse hindamise võimalustest. Tallinn: Praxis. – http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/VKP_VABAMet_l6ppraport.pdf

Mayer, P. (2003). The Wider Economic Value of Social Capital and Volunteering in South Australia. Adelaide: University of Adelaide, Politics Department.

Mänd, K., Noor, K., Uus, M., Uudelepp, A. (2011). Väärlikaks ja õnnelikuks: annetamise analüüs ja soovitusel. Tallinn: Praxis. –
http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/Annetamise_analyys_Praxis_2011_fin.pdf

Praxis, TNS Emor (2009). Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis. II osa. Tallinn: Praxis, TNS Emor. –
http://praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/Vabatahtlikus_tegevuses_osalemise_uuring/Vabatahtlike_uuring_II_osa_Loplik.pdf

Siseministeerium (2011). Eesti kodanikuühiskonna arengukava. Tallinn: Siseministeerium. –
<https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/siseministeerium/kodanikuyhiskonna%20arengukava%202011-2014.pdf>

Statistikaamet (2011). Ajakasutuse uuring. Metoodika raport. Tallinn: Statistikaamet. –
<http://www.stat.ee/dokumendid/52287>

Woolley, F. (1998). Social Cohesion and Voluntary Activity: Making Connections. Ottawa: Paper prepared for Conference on the State of Living Standards and the Quality of Life in Canada: Perspectives and Prospective.